

EN GUIDE FÖR NYBÖRJARE

Trasiga pengar & vägen ut

Från pengars mekanik till ditt första köp av *Bitcoin*.
Utan jargong, utan löften, med data från primärkällor.

17

KAPITEL

≈90 min

LÄSNING

2.0

UTGÅVA · 2026

REDAKTÖRENS FÖRORD

Om denna bok

UTGIVEN

PRAG · 2026

UTGÅVA

INVITY ACADEMY
VOLYM 01

FÖR VEM

NYBÖRJARE SOM KÄNNER
BITCOIN FRÅN RUBRIKERNÄ,
MEN INTE FRÅN DESS
MEKANIK.

LÄNGD

≈ 90 MINUTERS LÄSNING

Denna bok tillkom som introduktionsmaterial för utbildningsplattformen Invity Academy. Den vänder sig till människor som känner Bitcoin från rubriker och debatter, men aldrig fick svar på den viktigaste frågan: *varför uppstod det egentligen och vilket problem löser det?*

Till skillnad från de flesta guider börjar vi inte med tekniken. Vi börjar med pengarna själva — med hur de uppstod, hur de fungerar i dag och varför så många känner att något „gick sönder”. Först när vi förstår problemet är det meningsfullt att tala om en lösning.

Du hittar inga investeringsråd här. Du hittar ett ramverk där du kan bilda din egen åsikt — och den bör du söka i så många källor som möjligt. Siffrorna och citaten kommer från verifierbara offentliga källor (Federal Reserve, ECB, Världsbanken, BIS, Eurostat, Glassnode).

//

*Pengar är som ett andra språk.
Så länge du inte förstår det styr
det dig. När du begriper det
börjar du äntligen tala med
det.*

Anpassad parafraas · Lyn Alden

Trevlig läsning. **Invity.io-teamet**

INNEHÅLL

Sjutton kapitel, tre delar, en fråga.

I.

DEL ETT

Trasiga pengar

01	Vad är pengar, egentligen?	05
02	En kort historia om pengar	07
03	Guldmyntfoten och dess slut	10
04	Hur pengar verkligen skapas i dag	12
05	Inflation är ingen olycka, det är systemets design	14
06	Cantillon-effekten — vem som står vid kranens källa	17
07	Skuld, finanspolitisk dominans och varför det inte finns någon väg tillbaka	19
08	Den trasiga kompassen — varför de gamla reglerna inte längre gäller	22

II.

DEL TVÅ

Bitcoin som svar

09	Satoshi och 30 år av kryptografiskt sökande	25
10	Vad Bitcoin är — ett nätverk och en tillgång	27
11	Hård knapphet — 21 miljoner och en stop-loss på makten	30
12	Bitcoin är inte « krypto »	32
13	Bitcoin vs. guld — två hårda tillgångar under röntgen	34
14	Sju myter du hör vid söndagslunchen	37

III.

DEL TRE + BILAGOR

Det första steget

15	Hur man börjar smart	40
16	Invity som vägvisare	42
17	Vad man ska läsa och följa härnäst	44
A	Ordlista	46
B	FAQ — vanliga frågor	48
C	Checklista för första köpet	49

DEL ETT · KAPITEL 01—08

Trasiga pengar^I.

I bokens första del ignorerar vi Bitcoin. Vi måste först förstå världen vi lever i — en värld som styrs av fiatpengar. Först då blir det tydligt vad Bitcoin verkligen tillför.

Vad är pengar, egentligen?

Innan vi kritiserar dagens pengar måste vi besvara vad vi förväntar oss av pengar. Svaret är förvånansvärt gammalt — och i dag förvånansvärt användbart.

Pengar är en av mänsklighetens äldsta och samtidigt minst förstådda teknologier. De finns överallt omkring oss, och ändå tänker vi förvånansvärt lite på dem. De allra flesta lämnar skolan med kunskap om genetik, kvantfysik eller Roms historia — men utan någon aning om hur de pengar uppstår som de bär i plånboken.

Låt oss börja med en mycket enkel fråga: vad används pengar till? Svaret är förvånansvärt gammalt. Redan **Aristoteles** beskrev på 300-talet f.Kr. att pengar fyller tre funktioner.

Pengarnas tre funktioner

- **Bytesmedel** — låter dig byta saker utan att exakt behöva det som din motpart har.
- **Värdebevarare** — låter dig skjuta upp dagens arbetes köpkraft till framtiden.
- **Räkneenhet** — bildar ett gemensamt språk med vilket vi jämför olika sakers värde.

Goda pengars egenskaper

För att pengar ska fylla sina funktioner väl måste de ha vissa fysiska och logiska egenskaper. Penninghistoriker brukar nämna sex.

Guld behöll sin plats i tävlingen mellan penningmedier i femtusen år, eftersom det kombinerade alla sex egenskaper över genomsnittet. Det var tillräckligt knappt, delbart genom smältning, verifierbart genom densitet och beständigt för alltid.

KAPITEL 01 · VAD ÄR PENGAR, EGENTLIGEN?

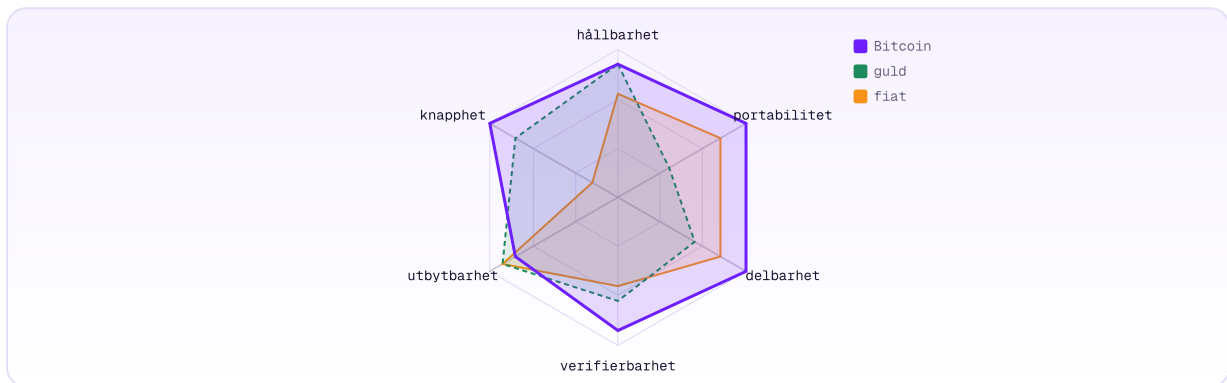
Pengarnas sex egenskaper

- **Hållbarhet** — pengar får inte förfaras.
- **Portabilitet** — du måste lätt kunna flytta dem från A till B.
- **Delbarhet** — de måste delas i mindre och större enheter.
- **Igenkännbarhet** — motparten måste kunna verifiera äkthet och mängd.
- **Utbytbarhet** — en enhet måste vara lika med en annan.
- **Knapphet** — och detta är den viktigaste. Om vem som helst kunde tillverka hur mycket som helst skulle de inte ha något värde.

 DIAGRAM 1

Egna data

Pengarnas sex egenskaper — jämförelsedigram

VAD DIAGRAMMET VISAR

Ett radardiagram med sex axlar och tre lager: guld, fiat, Bitcoin.

DATAKÄLLA

Egen konstruktion baserad på Menger, Mises, Ammous (2018), Alden (2023).

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 01

Vad är pengar, egentligen?

- Pengar har tre funktioner: byte, värdebevaring, räkning. Den mest problematiska i dag är den andra.
- Goda pengar har sex egenskaper. Den avgörande är knapphet.
- Pengar är en teknologi som utvecklas. Det vi använder i dag är inte sista ordet.

En kort historia om pengar

Mänskligheten före pengar. Den långa vägen från snäckor till metall, från mynt till papper, från papper till pixlar.

Om du har ett barndomsminne av att byta samlarbilder vet du hur **byteshandel** ser ut — direkt byte av varor mot varor. Den slutar fungera i det ögonblick en snickare behöver skor och skomakaren just då inte behöver ett bord. Ekonomer kallar detta « *det dubbla sammanträffandet av behov* » och det är det första skålet till att pengar uppstod.

Redan i förhistoriska kulturer märkte man att vissa föremål godtas av alla. Salt, säd, torkad fisk, pälsar, snäckor. De började fungera som ett universellt bytesmedel. Vi kallar dem **varupengar**.

Guld — en teknologi prövad under 5 000 år

Varför guld? Silver var rikligare. Koppar oxiderade snabbt. Järn rostade. Guld var lysande utmärkt: kemiskt inert, tillräckligt knäppt så att bara en bråkdel av den befintliga stocken tillkommer varje år.

Guld har en egenskap som ekonomer kallar hög **stock-to-flow**. Dess världsstock är enorm, medan mängden som tillkommer varje år är ungefär 1,5–2 %. Även om geologer i morgon hittade en enorm guldåder skulle de inte kunna fördubbla utbudet på ett år, inte heller på tio.

Mynt och den första devalveringen

Den tidiga präglingen av guld- och silvermynt medförde en enorm innovation — standardisering. Köpmannen behövde inte längre väga varje transaktion. Han fick ett mynt med härskarens sigill och litade på att det vägde precis vad det lovade. Men med denna förtroendehandling trädde en institution in i penningssystemet som började sköta det annorlunda än köpmannen väntade sig: **staten**.

Den första stora devalveringen i historien var den gradvisa utspädningen av den romerska denaren. Kejsarna började spåda ut silvret med billigare metaller för att vid samma myntvikt prägla fler mynt och finansiera armén.

KAPITEL 02 · EN KORT HISTORIA OM PENGAR

DATA

Den romerska denaren — den första kända penningdevalveringen

64 e.Kr. · silverhalt	~ 94 %
100 e.Kr. · silverhalt	~ 85 %
200 e.Kr. · silverhalt	~ 50 %
270 e.Kr. · silverhalt	~ 5 %
Nedgång på 200 år	- 90 %

Lärdomen: när en stat behöver mer pengar än den tar in i skatt börjar den ändra själva definitionen av pengar.

Papperspengar och den stora genvägen

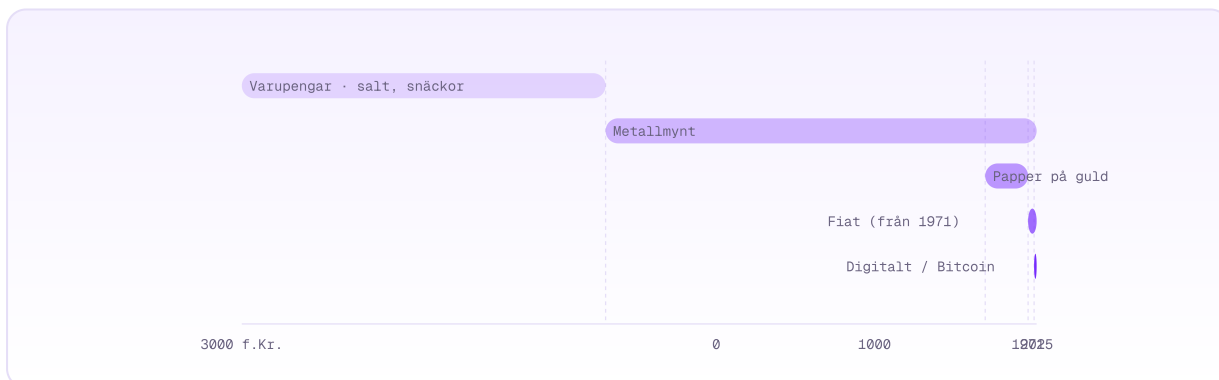
Papperspengar uppfanns i Kina under Tang-dynastin (600-talet) och spreds massivt under Song. Principen var enkel: tunga mynt stannade hos en pålitlig förvarare, och ägaren fick en papperskupong som kunde lösas in.

Detta system var robust i århundraden, så länge ett villkor gällde: **en sedel = en bestämd mängd guld i valvet**. I det ögonblick utgivaren började trycka fler sedlar än det fanns guld som täckning — och historien visar att det hände nästan alltid — började papperet förlora värde.

DIAGRAM 2

Egna data

En tidslinje över penningmedier

VAD DIAGRAMMET VISAR

En horisontell tidslinje från 3000 f.Kr. till i dag med fem lager: varupengar, metallmynt, guldtäckt papper, otäckt papper, digitalt.

DATAKÄLLA

Egen konstruktion efter Alden (2023), Broken Money.

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 02

En kort historia om pengar

- Pengar uppstod organiskt ur marknadsbytet, inte ur ett politiskt beslut.
- Metaller vann över andra varor eftersom utvinningen var tillräckligt svår.
- Guld vann över andra metaller tack vare naturens högsta stock-to-flow.
- Papperspengarnas historia är historien om den upprepade frestelsen att trycka mer än det finns täckning.

Guldmyntfoten och dess slut

Hur vi under ett enda århundrade tog farväl av en tusenårig vana. Och varför du vet så lite om det.

Om du föddes efter **1971** lever du i en historisk anomali. I en tid då världens pengar inte täcks av något påtagligt. Under hela civilisationens tidigare period var det inte så — med undantag för korta perioder av krig och kris, från vilka man alltid återvände till metallen.

Den klassiska guldmyntfoten (1870–1914)

Slutet av 1800-talet var en otroligt stabil period vad gäller pengar. Storbritannien, USA, Tyskland och Frankrike hade sina valutor täckta av en fast guldvikt. Fasta växelkurser var en enkel följd — varje valuta var bara en olika namngiven guldbit.

Under denna tid sjönk priserna. Mellan 1870 och 1914 stagnerade detaljhandelsprisindexet i USA snarare eller sjönk lätt, medan ekonomin växte med 4 % om året. Att spara var meningsfullt.

1933: guld förbjudet

Under den stora depressionen utfärdade president **Franklin D. Roosevelt** i april 1933 verkställighetsorder nummer 6102. Amerikaner måste lämna sitt guld till staten i utbyte mot pappersdollar till 20,67 \$ per troy ounce. Strax efter massbeslaget skrev regeringen om kursen — 1 troy ounce = 35 \$. Över en natt devalverade den dollarn med 41 %.

//
Ingen regering överlever länge om den tillåter sina medborgare att ha ett verkligt alternativ till dess pengar.

En lärdom från Executive Order 6102

KAPITEL 03 · GULDMYNTFOTEN OCH DESS SLUT

15 augusti 1971 — Nixonchocken

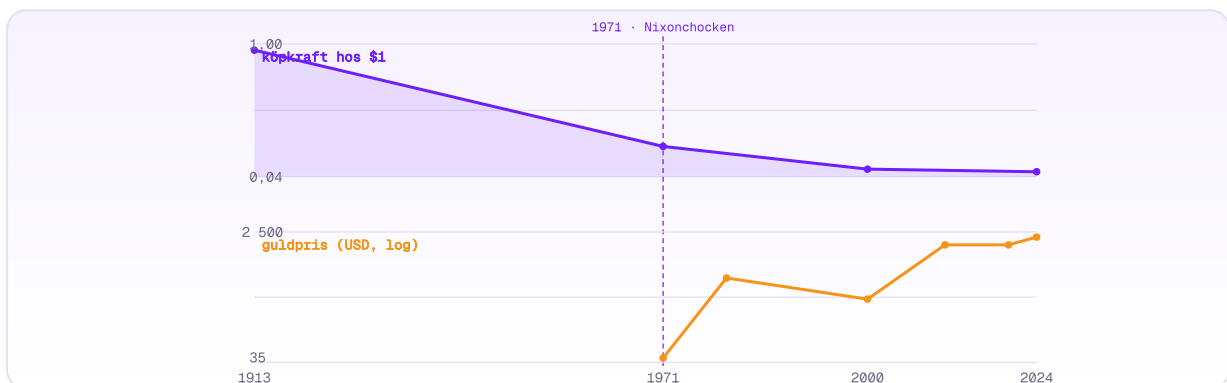
Vietnamkriget, Great Societys sociala program, ett växande amerikanskt underskott. USA tryckte dollar snabbare än guld det tillkom. Utländska centralbanker började misstänka att löftet om « 35 \$ per ounce » upphörde att vara täckt.

Söndagen den 15 augusti 1971 framträdde president **Richard Nixon** i tv och tillkännagav ett « tillfälligt » upphävande av dollarns inlösbarhet i guld. Upphävandet gäller än i dag — det har nu varat i över 55 år. **Från det ögonblicket är alla världens valutor otäckta.**

DIAGRAM 3

Egna data

Dollarns köpkraft och guldpriset efter Nixonchocken

VAD DIAGRAMMET VISAR

Köpkraften hos 1 \$ sjunker från 1,00 till -0,04. Guldpriset från 1971 (35 \$) till i dag (~2 500 \$).

DATAKÄLLA

Federal Reserve Economic Data (FRED), BLS, World Gold Council.

NYCKELINSIKT · KAPITEL 03

Guldmyntfoten och dess slut

- 1913 Fed, 1933 guldförbudet, 1944 Bretton Woods, 1971 Nixonchocken — fyra steg från hårda pengar till fiat.
- Sedan 1971 täcks ingen valuta i världen av något påtagligt.
- Att förlora guldankaret innebar också att förlora staternas budgetdisciplin.
- Vi lever i en historisk anomali, inte i ett « normalt » penningssystem.

Hur pengar verkligen skapas i dag

Svaret överraskar 95 % av människorna. Det är inte tryckpressen. Det är inte centralbanken ensam. Det är en dans i två nivåer.

När du frågar den genomsnittliga personen var pengar kommer ifrån är det vanligaste svaret: « centralbanken trycker dem » eller « staten ». Båda är — med viss generositet — sanna bara till några procent. **Den stora majoriteten av pengarna på ditt konto har aldrig passerat något tryckeri.** De uppstod som en bokföringspost i det ögonblick någon tog ett lån hos en affärsbank.

Pengarnas två nivåer

Det moderna penningssystemet är tvånivå. Överst står **centralbanken** — Fed i USA, ECB i euroområdet. Den skapar de så kallade baspengarna (M0). Under den står **affärsbankerna**. De skapar de pengar du faktiskt lever med: siffrorna på ditt konto.

När en bank beviljar dig ett bolån eller lån *lånar den inte ut pengar från sitt valv*. Den skapar dem på kontot som en post. Pengarna är därmed nya i ekonomin. När du betalar tillbaka lånet försvinner pengarna.

De monetära aggregaten M0, M1, M2

Centralbanker följer flera « lager » av pengar. När man talar om « mängden pengar i ekonomin » menar man oftast M2. Och M2 är diagrammet alla måste se.

Tre nivåer av monetära aggregat

- **M0** — den monetära basen. Sedlar, mynt och bankernas reserver hos centralbanken. De enda pengar centralbanken trycker direkt.
- **M1** — M0 plus löpande konton i affärsbankerna. Pengar omedelbart tillgängliga för betalning.
- **M2** — M1 plus spar- och tidsbundna konton. Praktiskt taget hela hushållens sparande.

KAPITEL 04 · HUR PENGAR VERKLIGEN SKAPAS I DAG

DATA

Monetär tillväxt 2000—2024

USA M2	4,6 → 21,0 bn USD (4,6×)
Euroområdet M3	5,0 → 16,0 bn EUR (3,2×)
Tjeckien M2	1,5 → 6,0 bn CZK (4,0×)
USA real BNP	+ 65 %
Tjeckien real BNP	+ 90 %

Penningmängden växer mycket snabbare än produktionen — skillnaden förklarar inflationen i både priser och tillgångar.

Kvantitativa lättnader (QE)

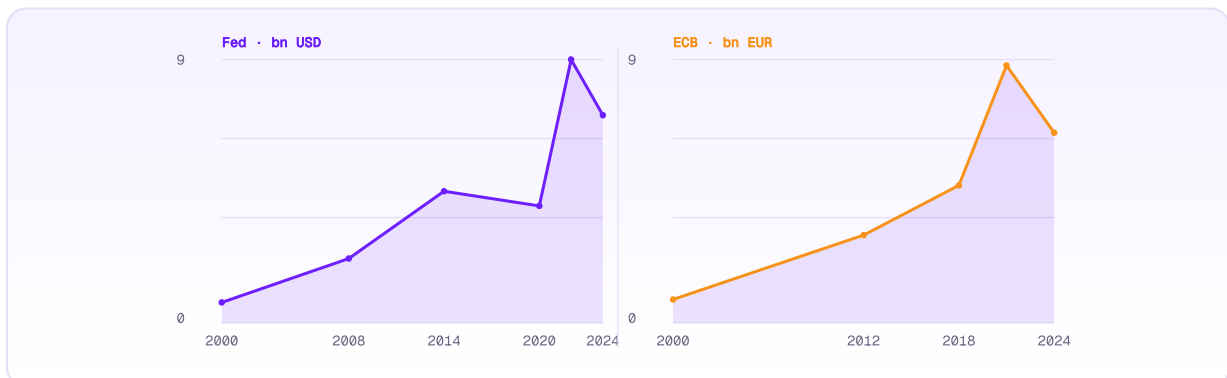
När det amerikanska finanssystemet kollapsade 2008 grep Fed till ett verktyg som dittills mest fanns i läroböcker. Centralbanken köpte statsobligationer och betalade för dem med nyskapade reserver.

Under pandemin 2020—2022 var QE:s omfattning utan motstycke: **Fed utökade sin balansräkning från 4 till 9 biljoner USD på två år.** Det är mer än hela QE efter krisen 2008 tillsammans.

 DIAGRAM 4

Egna data

Fed:s och ECB:s monetära bas, 2000—2024

VAD DIAGRAMMET VISAR

Fed:s och ECB:s balansräkningar i biljoner USD/EUR. Synliga hopp: 2008, 2010–2014, 2020.

DATAKÄLLA

Federal Reserve H.4.1 Release, ECB Consolidated Financial Statement.

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 04

Hur pengar verkligen skapas i dag

- Den stora majoriteten av pengarna på ditt konto skapades av affärsbankerna, inte staten.
- Nya pengar uppstår i lånets ögonblick. När du betalar tillbaka det försvinner pengarna.
- QE låter en centralbank skapa pengar i storleksordningen biljoner inom veckor.
- Penningmängden M2 växer betydligt snabbare än den reala produktionen.

Inflation är ingen olycka, det är systemets design

Den offentliga debatten om inflation fungerar som fotboll över en öl. Alla har en åsikt, oftast känslomässig, och ingen bryr sig om spelreglerna.

När du hör på radion att « inflationen i oktober var 3,2 % », vad sägs då exakt? Den officiella definitionen av inflation — den i centralbankernas eller amerikanska BLS rapporter — är den årliga förändringen av en korg av konsumtionsvaror och tjänster. Den kallas **KPI** (konsumentprisindex).

En alternativ och historiskt äldre definition lyder: inflation är **ökningen av mängden pengar i ekonomin**, oberoende av priserna. De två hänger ihop men är inte identiska. Penningmängdsinflation är orsaken, prisinflation är symtomet.

Konsumtionskorgens problem

Tillgångsinflation — inflationen man tiger om

En ny lägenhet i Prag kostade i genomsnitt 25 000 CZK per m² år 2000. År 2024 ligger genomsnittspriset runt 160 000 CZK/m². Det är mer än sex gånger så mycket. Genomsnittslönen steg under samma period ungefär fyra gånger.

S&P 500 stod på cirka 1 500 punkter år 2000 och över 5 500 år 2024. Guld steg från 270 USD/oz till dagens 2 500+. Bitcoin från praktiskt taget ingenting till ~ 100 000 USD. Dessa tillgångar stiger inte för att de producerar så mycket mer. **De stiger för att penningmängden växer snabbare än utbudet av tillgångar.**

KAPITEL 05 · INFLATION ÄR INGEN OLYCKA, DET ÄR SYSTEMETS DESIGN

DATA

En lägenhet i Prag vs. genomsnittslönen över tid

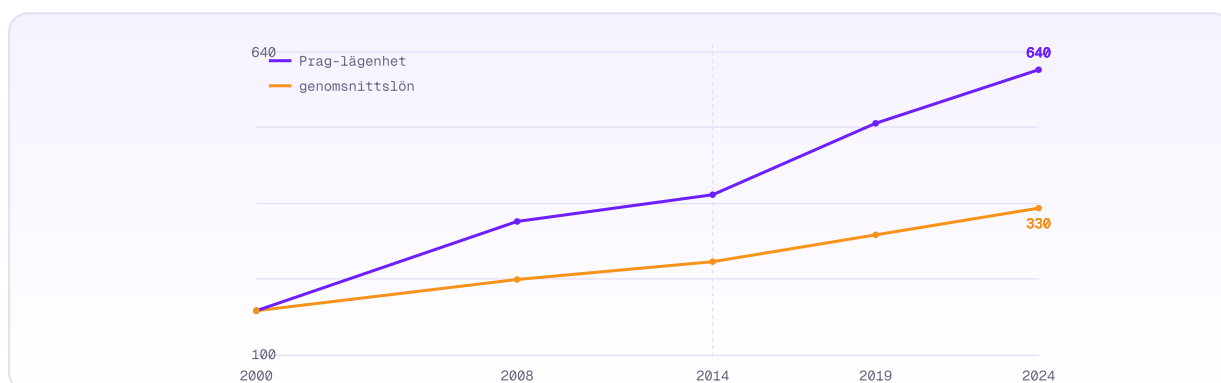
2000 · Prag-lägenhet 70 m ²	~ 1,75 mn CZK
2000 · genomsnittslön	~ 18 000 CZK → 97 mån
2024 · Prag-lägenhet 70 m ²	~ 11,2 mn CZK
2024 · genomsnittslön	~ 60 000 CZK → 187 mån
Förändring 2000–2024	+ 90 % i antal löner

Om vi även mätte räntekostnaderna för ett bolån skulle skillnaden vara ännu större. Källor: CZSO, Deloitte Property Index.

DIAGRAM 5

Egna data

Bostadspriser vs. genomsnittslöner i Tjeckien, 2000—2024

VAD DIAGRAMMET VISAR

Två kurvor normaliserade till 100 år 2000: en Prag-lägenhet vs. lönen. Tydlig divergens efter 2014.

DATAKÄLLA

CZSO, Deloitte Property Index, Sreality.cz-index.

Inflation som tyst skatt

Om du på ett löpande konto har ett sparande på 500 000 CZK vid 5 % inflation har du på ett år förlorat real köpkraft motsvarande 25 000 CZK. Ingen rörde ditt konto. Ingen skickade dig en deklARATION. Det är bara så att det du köper för den summan, köper du nu mindre av.

Ekonomerna **Henry Hazlitt** kallade den en « *osynlig skatt* » — och ur statens synvinkel är den genialiskt diskret. Ingen röstade om den i parlamentet, och du kan inte rösta in eller ut något för den.

//
Den enda skillnaden mellan inflation och beskattning är att du inte behöver godkänna inflationen i parlamentet.

Ronald Reagan · tillskrivet

KAPITEL 05 · INFLATION ÄR INGEN OLYCKA, DET ÄR SYSTEMETS DESIGN

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 05

Inflation är ingen olycka, det är systemets design

- Det officiella KPI underskattar den reala inflationen tack vare metodologiska justeringar.
- Inflation har två ansikten: konsumentpriser och tillgångspriser. Det andra är mer avgörande för ojämlikheten.
- Inflation är värst för sparande på löpande konton och sparkonton — en tyst skatt.
- I ett system där pengar växer snabbare än varor är inflation oundviklig — det är ett drag i designen, ingen olycka.

Cantillon-effekten — vem som står vid kranens källa

Inflation drabbar aldrig alla lika. Det beror på hur långt du står från kranen genom vilken den flödar in i systemet.

År 1730 dog i London den irländske köpmannen och ekonomen **Richard Cantillon**. I hans kvarlåtenskap hittades manuskriptet till boken *Essai sur la nature du commerce en général*. Den publicerades först 25 år efter hans död. Den är en av de mest anmärkningsvärda ekonomiska texterna någonsin — och innehåller en observation som i dag ser ut som en profetia.

Cantillon märkte att nya pengar aldrig kommer in i ekonomin jämnt. Först faller de på bestämda platser och bestämda människor.

Vem är först och vem sist

Föreställ dig en vattenkran. Den som står vid kranen får alltid vattnet först — rent, kallt, med fullt tryck. Den som står vid rörets slut får det sist — varmare, med rostspår.

Vid kranen står

- **Staten** — spenderar de nya pengarna först, till reala priser, på upphandlingar och sociala överföringar.
- **Affärsbankerna** — får nya reserver och kan låna ut dem till räntor de inte själva sätter.
- **Storföretagen** — finansierar med billig kredit expansion och förvärv.
- **Tillgångsägarna** — värdet på deras tillgångar stiger innan inflationen når konsumentpriserna.

Och vem som står vid rörets slut

Modernt centralbanksväsende försvaras ofta med argumentet att det stimulerar ekonomin och skapar jobb. Även om vi tar det för gott måste vi samtidigt se baksidan: de pengar centralbanken skapar når inte alla samtidigt. De vandrar en förutsägbar väg som strukturellt gynnar en grupp framför en annan.

KAPITEL 06 · CANTILLON-EFFEKTEN — VEM SOM STÅR VID KRANENS KÄLLA

Vid rörets slut står

- **Den fastlönade arbetstagaren** — lönen justeras oftast först med fördröjning och inte för hela inflationen.
- **Pensionären** — pensionen indexerar en gång om året, långsamt.
- **Den unga familjen utan förmögenhet** — äger inga tillgångar som stiger i värde, men betalar högre priser för mat, energi, hyra.
- **Spararen på ett konto** — räntan täcker inte köpkraftsförlusten.

DATA

Cantillon-effekten i data (USA, 1989 vs. 2023)

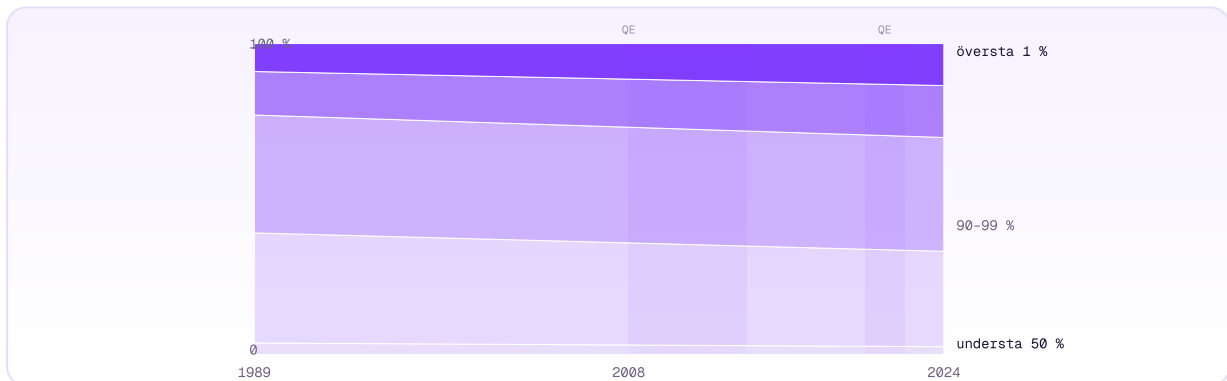
Förmögenhet hos översta 1 %	23,0 % → 30,2 %
Förmögenhet hos översta 10 %	60,9 % → 66,8 %
Förmögenhet hos understa 50 %	3,7 % → 2,5 %
Fed-balans 2008–2024	~ 5× (0,9 → 9 bn USD)

Ett sammanträffande? Du hittar svaret i resten av bokens data. Källa: Federal Reserve Survey of Consumer Finances.

DIAGRAM 6

Egna data

Förmögenhetsandel hos översta 1 % vs. understa 50 %, USA 1989—2024

VAD DIAGRAMMET VISAR

Ett staplat ytdiagram från 1989 till 2024, fem band: översta 0,1 %, översta 1 %, nästa 9 %, nästa 40 %, understa 50 %.

DATAKÄLLA

Federal Reserve Distributional Financial Accounts (DFA).

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 06

Cantillon-effekten — vem som står vid kranens källa

- Nya pengar kommer inte in i ekonomin jämnt. Någon får dem först, någon sist.
- De första mottagarna vinner. De sista (arbetstagare, pensionärer, sparare) förlorar.
- Ökningen av ojämlikheten de senaste 35 åren korrelerar precis med fiat- och QE-eran.
- Det är ingen konspiration, det är en matematisk följd av hur pengar uppstår.

Skuld, finanspolitisk dominans och varför det inte finns någon väg tillbaka

Varför penningssystemet, även om det ville, inte längre kan återvända till hårda pengar.

Låt oss börja med en siffra värd att minnas. **Den globala skulden (offentlig, företags, hushålls) nådde 2024 ungefär 318 biljoner USD.** Världens BNP var omkring 105 biljoner USD. Skuld/BNP-kvoten är alltså över 300 %. Historiskt såg vi denna nivå bara strax efter andra världskriget — och även då tog det länderna decennier att ta sig ur den.

Hur vi hamnade här

Under guldmyntfoten före 1914 låg skuld/BNP i utvecklade länder oftast mellan 20—60 %. En stat lånade bara i nödfall (krig, stor kris) och betalade sedan av skulden gradvis.

Efter 1971, i fiat-eran, visade det sig att en stat med en otäckt valuta har en billigare väg ut än verklig återbetalning — **inflation**. Skulden betalas reellt av med urholkade pengar. USA hade en skuld/BNP på 35 % år 1980, och 125 % i dag.

Finanspolitisk dominans

En ekonomisk term som de senaste åren återvänder till debatten är **finanspolitisk dominans**. Den betecknar ett tillstånd där statens budgetsituation är så ansträngd att centralbanken inte kan föra en oberoende politik.

Lyn Alden beskriver att USA hamnade i denna situation omkring 2022. Råntekostnaderna på den amerikanska federala skulden översteg 2024 försvarsbudgeten — och det är en försvarsbudget som i sig är större än de tio följande ländernas tillsammans.

KAPITEL 07 · SKULD, FINANSPOLITISK DOMINANS OCH VARFÖR DET INTE FINNS NÅGON VÄG TILLBAKA

DATA

Skuld/BNP för utvalda länder över tid

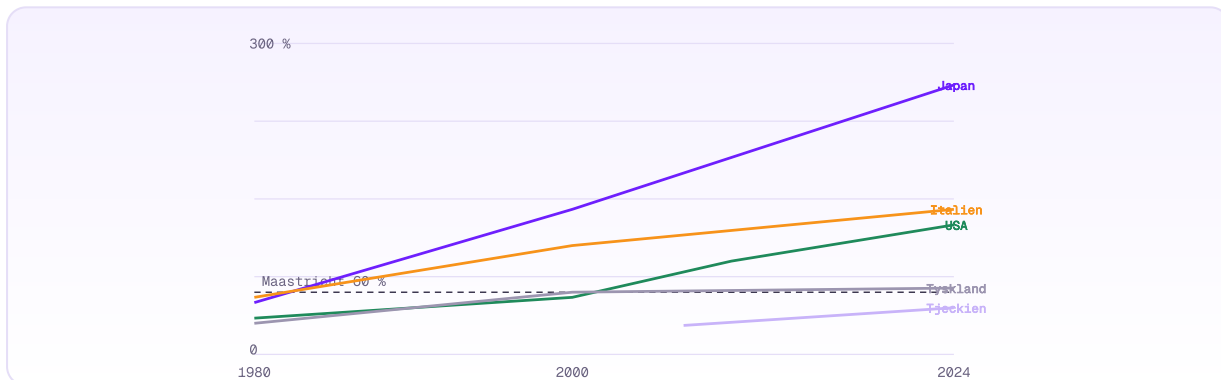
USA	35 % → 125 % (1980–2024)
Japan	50 % → 260 % (1980–2024)
Italien	55 % → 140 % (1980–2024)
Tyskland	30 % → 64 % (1980–2024)
Tjeckien	28 % → 45 % (2007–2024)

Ett historiskt referensvärde: 60 % var Maastrichtkriteriet på 1990-talet. I dag ligger nästan varje stor ekonomi över det taket.

DIAGRAM 7

Egna data

Skuld/BNP — USA, Japan, euroområdet, Tjeckien, 1980—2024

VAD DIAGRAMMET VISAR

Fyra kurvor med en vertikal axel på 0–300 %. Alla stiger, Japans är högst.

DATAKÄLLA

IMF Global Debt Monitor, 2024.

Varför det inte finns någon väg tillbaka

Föreställ dig att du ville « föra tillbaka » systemet till hårda pengar. Det skulle innebära deflation — en minskning av mängden pengar. Det låter lockande, men i ett system med 300 % skuld/BNP är det en ekonomisk atombomb.

När pengarnas nominella värde stiger (inflation) sjunker skuldens reala värde. Gåldenären betalar lättare av. När pengarnas nominella värde sjunker (deflation) stiger skuldens reala värde. **Gåldenären går i konkurs.**

Därför vill ingen västlig regering ha deflation i dag. Tvärtom — centralbankernas officiella mål är 2 % inflation. Permanent, aldrig stannande inflation. Det är en matematisk nödvändighet vid denna skuldvolym.

//
Inflation är statens modersmjölk. Staten klarar sig inte utan den — men notan betalar medborgaren.

KAPITEL 07 · SKULD, FINANSPOLITISK DOMINANS OCH VARFÖR DET INTE FINNS NÅGON VÄG TILLBAKA

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 07

Skuld, finanspolitisk dominans och varför det inte finns någon väg tillbaka

- Den globala skulden har nått en nivå där deflation är ekonomiskt otänkbar.
- Centralbankerna sitter i den finanspolitiska dominansens fälla — de kan inte bekämpa inflationen utan att destabilisera statsbudgeten.
- Systemet kräver alltså strukturellt fortsatt inflation.
- De nominella priserna stiger. De reala, mätta i hårda tillgångar, stagnerar eller sjunker.

Den trasiga kompassen — varför de gamla reglerna inte längre gäller

« Spara, investera i en blandfond, betala av bolånet. » Rådet vi hört sedan 80-talet räcker inte längre i den moderna ekonomin.

Efter andra världskriget uppstod i USA och så småningom i Europa flera etablerade rekommendationer för medelklassen. Spara 10 % av inkomsten. Ha pengar på banken för svåra tider. Köp din egen bostad. Investera i en diversifierad portfölj med 60 % aktier, 40 % obligationer. Dessa rekommendationer fungerade i decennier. **I dag skadar några aktivt dem som följer dem.**

60/40-portföljen — en klassiker från förr

Förhållandet 60 % aktier och 40 % obligationer var grunden för modern kapitalförvaltning. Historiskt gav 60/40 mellan 1950—2020 en real årsavkastning på cirka 5 %.

År 2022 avslöjade ett strukturellt problem. Aktier sjönk 18 %. Obligationer, som skulle skydda, sjönk 13 %. 60/40-portföljens totala nedgång var 16 %. Reellt, med en inflation över 8 %, översteg förlusten 24 %. Denna portföljs största nedgång på ett halvt sekel.

Ett sparkonto — en garanterad förlust

Genomsnittsräntan på sparkonton i Tjeckien var 2024 cirka 4 %. Den officiella inflationen kretsade kring 2,5 %. En till synes positiv real avkastning. I verkligheten, glöm inte att den nominella avkastningen beskattas med 15 % källskatt. Dra av den reala inflationen (som hushållen känner starkare än KPI) — och du har en real avkastning nära noll eller negativ.

Under 2020—2022 var situationen mer drastisk. Sparkonton erbjöd 0—1 %, inflationen nådde 18 %. Varje år förlorade du 16—17 % real köpkraft. På tre år återstod av 500 000 CZK reellt ~330 000 CZK.

KAPITEL 08 · DEN TRASIGA KOMPASSEN — VARFÖR DE GAMLA REGLERNA INTE LÄNGRE GÄLLER

Vilket råd gäller då i dag?

Vi ger dig inget enskilt råd — vi är inga investeringsrådgivare och din situation är individuell. Men vi kan uttala en observation som allt fler analytiker, institutionella investerare och ekonomer är överens om.

Tre observationer för dagens portfölj

- Att hålla mycket kontanter på banken är på lång sikt en strategi med vilken staten reellt beskattar din köpkraft.
- Diversifiering är fortfarande värdefull, men måste omfatta tillgångar som reagerar på monetär urholkning (hårda tillgångar).
- **Guld** klarade testet på 5 000 år. Neutralt, opolitiskt, oberoende av banksystemet.
- **Bitcoin** är nytt — det har 15 år bakom sig. Men om dess egenskaper bekräftas erbjuder det allt som guld, och mer: portabilitet, verifierbarhet, delbarhet och neutralitet i en form som guld aldrig kan ha.

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 08

Den trasiga kompassen — varför de gamla reglerna inte längre gäller

- Det klassiska 60/40-rådet slutade skydda — 2022 förlorade det mest på ett halvt sekel.
- Ett sparkonto är på lång sikt en garanterad förlust av real köpkraft.
- För en generation utan ärvd förmögenhet är den traditionella « vägen uppåt » betydligt brantare än förr.
- Diversifiering måste omfatta hårda tillgångar som tål monetär urholkning.

DEL TVÅ · KAPITEL 09—14

Bitcoin som svar ^{II}.

Bokens andra del handlar om svaret på trasiga pengar som hittades av en grupp programmerare, kryptografer och ekonomiska dissidenter. Om du klarade första halvan blir resten lätt.

Satoshi och 30 år av kryptografiskt sökande

Bitcoin föll inte från himlen 2009. Det var resultatet av en trettiotårig intellektuell resa som började med internets födelse.

År 1976 publicerade **Whitfield Diffie** och **Martin Hellman** artikeln *New Directions in Cryptography*. Där beskrev de principen för asymmetrisk kryptografi. Det såg ut som en matematisk kuriositet. I verkligheten var det en av 1900-talets viktigaste upptäckter. Utan den skulle det inte finnas internetbank, e-butiker, meddelandeappar, inte heller Bitcoin.

På 90-talet bildades kring kryptografin en fri rörelse av *cypherpunks* — människor som trodde att stark kryptografi är en grundläggande mänsklig rättighet.

Försök till digitala pengar

Den första svalan var **DigiCash** av David Chaum (1989) — digitala kontanter baserade på blinda signaturer. **E-gold** (1996) fungerade som en guldtäckt onlinevaluta. **Hashcash** av Adam Back (1997) var *proof-of-work*-principen som Satoshi senare övertog. **Nick Szabo** föreslog *bit gold*. **Wei Dai** publicerade *b-money*. Alla dessa projekt delade en svaghet: de kunde inte lösa problemet med **dubbel spendering**.

31 oktober 2008 — whitepapperet

På den kryptografiska e-postlistan metzdowd.com dök det 31 oktober 2008 upp ett inlägg från en för alla okänd användare med pseudonymen **Satoshi Nakamoto**. Det innehöll en länk till en nio sidor lång artikel, *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*.

Det var en grym ironi. Artikeln kom ut mitt under den värsta finanskrisen sedan 30-talet. Den amerikanska regeringen hade just godkänt TARP-paketet på 700 miljarder för att rädda storbankerna.

KAPITEL 09 · SATOSHI OCH 30 ÅR AV KRYPTOGRAFISKT SÖKANDE

//

The Times 03/Jan/2009 Chancellor on brink of second bailout for banks

Text i Genesis Block — Bitcoin-block #0

Satoshi försvinner

Satoshi kommunicerade med de första utvecklarna i två år. År 2010 överlämnade han projektet till Gavin Andresen och försvann. Ingen vet vem Satoshi är. Man vet bara att han äger ungefär **1 miljon BTC** (i dag ~100 miljarder USD) från den tidiga utvinningen, och på över 15 år aldrig har sålt eller använt en enda satoshi.

Ur Bitcoins framtidsperspektiv är Satoshis *anonymitet* och *försvinnande* en välsignelse. Bitcoin har ingen grundare som kan stämmas, gripas, utpressas eller manipuleras. **Det är verkligen huvudlöst.**

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 09

Satoshi och 30 år av kryptografiskt sökande

- Bitcoin är frukten av 30 års kryptografisk forskning, inte ett slumpfynd.
- Satoshi löste den dubbla spenderingen med proof-of-work och distribuerad konsensus.
- Bitcoin föddes mitt under finanskrisen 2008 som ett direkt svar på bankräddningarna.
- Satoshis försvinnande är ett drag, inte en bugg — ingen grundare att utpressa.

Vad Bitcoin är — ett nätverk och en tillgång

Bitcoin är två saker. Ett nätverk format av tusentals datorer världen över. Och en tillgång som rör sig över det nätverket.

På engelska görs distinktionen elegant med stor och liten bokstav. **Bitcoin** (stort B) är protokollet — nätverket, reglerna, mjukvaran. **bitcoin** (litet b) är enheten för tillgången som cirkulerar över det nätverket.

Nätverket — Bitcoin

Föreställ dig en global liggare. Varje sida innehåller en lista över transaktioner — vem skickade hur mycket till vem. Sidorna är numrerade från början (sedan 2009) och länkas så att varje ny sida innehåller ett kryptografiskt fingeravtryck av den föregående. Resultatet är en **kedja som inte kan ändras i efterhand**.

Denna kedja — *blockkedjan* — förs inte av en enda institution, utan av tiotusentals datorer världen över. Var och en bevarar en fullständig kopia.

Tillgången — bitcoin

Bitcoin som tillgång är enheten nätverket sätter i omlopp. **Det maximala antalet bitcoin är fastställt till 21 miljoner.** I maj 2024 hade ~19,7 miljoner utvunnits. De återstående ~1,3 miljonerna utvinns gradvis till 2140.

Varje bitcoin delas i 100 miljoner mindre enheter — *satoshi*. En satoshi är Bitcoins minsta enhet.

KAPITEL 10 · VAD BITCOIN ÄR — ETT NÄTVERK OCH EN TILLGÅNG

DATA

Bitcoin i siffror

Maximalt utbud	21 000 000 BTC
Utvunnet till 2025	~ 19,8 mn BTC (94 %)
1 BTC =	100 000 000 satoshi
Halvings	2012, 2016, 2020, 2024, 2028...
Sista BTC utvunnen	~ 2140
Aktiva noder världen över	~ 17 000 offentliga
Genomsnittlig tid mellan block	10 minuter

I koden sedan 2009, oföränderligt utan samtycke från nätverkets stora majoritet.

Halvingen — varför utbudet bromsas

Utgivningen av nya bitcoin är inställd på att halveras exakt vart fjärde år. År 2009 fick en miner 50 BTC per block. År 2024 bara 3,125 BTC. Till 2140 sjunker belöningen praktiskt taget till noll.

Plånbok, nyckel, adress. Om du känner den privata nyckeln till en adress kontrollerar du saldot. Om du förlorar nyckeln är saldot oåterkalleligt fruset. Denna filosofi — « *Not your keys, not your coins* » — är en av de djupaste skillnaderna mellan Bitcoin och ett bankkonto.

 DIAGRAM 8

Egna data

Hur en Bitcoin-transaktion fungerar

Alice skickar

P2P-nätverk

Miners

Block tillagt

Bob ser

VAD DIAGRAMMET VISAR

Ett schema i fem steg: Alice skickar, transaktionen sprids, miners inkluderar den i ett block, blocket läggs till, Bob ser transaktionen.

DATAKÄLLA

Egen illustration efter Satoshis whitepaper (2008).

KAPITEL 10 · VAD BITCOIN ÄR — ETT NÄTVERK OCH EN TILLGÅNG

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 10

Vad Bitcoin är — ett nätverk och en tillgång

- Bitcoin = protokollet (nätverk + regler) + bitcoin = tillgångens enhet.
- Blockkedjan är en distribuerad liggare som förs av tusentals sinsemellan oberoende datorer.
- Proof-of-work håller systemet säkert — en attack skulle kräva enorma energiinvesteringar.
- Utbudet på 21 miljoner är hårdkodat. Ägande = kontroll över den privata nyckeln.

Hård knapphet — 21 miljoner och en stop-loss på makten

Vad innebär det att ha verkligt begränsade pengar?
Och varför är det så svårt teknologiskt att ingen lyckades på 30 år?

Knapphet är pengarnas mest grundläggande egenskap. Om pengar växer snabbare än varor sjunker deras värde. Historiskt hade vi denna egenskap hos varupengar — salt, snäckor, guld. Alla hade ett problem: vid en tillräckligt stark teknologisk förändring kunde mer utvinnas.

Skillnaden mellan knapphet och oböjlighet

I monetär teori används termen **unforgeable costliness** (« oförfalskbar kostsamhet »). Det är kravet att skapandet av en ny penningenhets ska kosta verkligt arbete, energi eller andra resurser som inte kan kringgå.

Bitcoin driver denna egenskap till sin spets. Dess utbud växer enligt ett kodföreskrivet schema som är fullkomligt förutsägbart. Vem som helst kan exakt räkna ut hur många BTC som kommer att finnas den 1 januari 2030 — och det talet ändras inte, vad som än händer.

Varför man inte bara kan kopiera det

Ett av motståndarnas vanligaste argument är: « Tusentals människor har skapat kopior av Bitcoin. Bara forka. Alltså är det inte knappt. »

Knappheten *kommer inte från koden själv*, utan från förtroendet att reglerna inte ändras. Bitcoin är pålitligt inte för att det skulle ha den bästa koden (många projekt är tekniskt mer sofistikerade), utan för att dess regler överlevde 15 år utan grundläggande ändring. Det är **Lindy-effekten**: ju längre något existerar oförändrat, desto troligare består det länge till.

KAPITEL 11 · HÅRD KNAPPHEIT — 21 MILJONER OCH EN STOP-LOSS PÅ MAKTEN

DATA

En jämförelse av den monetära expansionens takt

USA M2, 1971–2024	~ 6,5 % per år (+25 % 2020)
Euroområdet M3, 2000–2024	~ 5–6 % per år
Tjeckien M2, 2000–2024	~ 6–7 % per år
Guld – årlig tillväxt	~ 1,5–2 %
Bitcoin 2025	0,85 % per år
Bitcoin efter 2028	0,43 % och sjunkande
Bitcoin 2140	0 %

Följden för den som har USD: vid 6,5 % ränta på ränta per år i 50 år förlorar dollarn 95 % av sin köpkraft.

21 miljoner som stop-loss på makten

Om vi funderar på vad som gör Bitcoin exceptionellt politisk-ekonomiskt är det detta: **det är det första penningssystemet i historien där det inte finns någon som kan lägga till mer pengar.** Ingen centralbank. Ingen stat. Ingen utvecklargrupp. Ingen.

Varje tidigare penningsteknologi hade en utgivare ovanför sig. Staten kan inte kontrollera guld, men kan konfiskera det (1933). Dollarn kan den skapa. Bitcoin har ingen motsvarande entitet.

//
Bitcoin är de första pengarna i historien som inte har någon chef ovanför sig.

Parker Lewis · parafra

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 11

Hård knapphet — 21 miljoner och en stop-loss på makten

- Knapphet i pengar kräver oförfalskbar kostsamhet — en verklig kostnad för att skapa en enhet.
- Bitcoin har absolut knapphet: dess utbud är hårdkodat till 21 000 000.
- Det handlar inte om teknisk okopierbarhet — det handlar om reglernas trovärdighet, som tiden bygger (Lindy-effekten).
- Bitcoin är det första penningssystemet utan utgivare — ingen kan lägga till mer pengar.

Bitcoin är inte « krypto »

Den stora majoriteten av de negativa nyheterna om Bitcoin gäller något annat. Att förstå denna skillnad är kanske den viktigaste färdigheten för dagens investerare.

När kryptobörskolossen FTX exploderade 2022 utropade rubrikerna världen över en « kryptokris ». Bitcoin självt sjönk 70 % från toppen i den vågen. De flesta, inklusive seriösa investerare, placerade Bitcoin i samma kategori som terra/luna, FTX-tokens, NFT-apor och tusentals altcoins. **Denna kategorisering är — rakt på sak — ett misstag som kostar människor pengar.**

Vad som tydligt skiljer Bitcoin

Fem grundläggande skillnader

- **Det har ingen grundare.** Ingen VD, ingen stiftelse, inget marknadsföringsteam. Satoshi försvann 2010.
- **En rättvis lansering.** Ingen ICO, ingen förförsäljningsfas, ingen premie — den enda vägen var att utvinna.
- **Proof-of-work vs. proof-of-stake.** Bitcoin använder PoW. Altcoins PoS — den som har fler tokens har mer att säga till om.
- **En monetär vara vs. en plattform.** Bitcoin löser ett enda problem — pengar. Det försöker inte vara ett spel eller en metavers.
- **Lindy-effekten.** Bitcoin kör oavbrutet sedan 3 januari 2009 — över 15 år.

Vad tillsynsmyndigheterna säger

Det är anmärkningsvärt att regulatoriska klassificeringar länge skilt Bitcoin från resten av marknaden. Amerikanska **CFTC** klassificerar Bitcoin som en råvara — samma kategori som guld, olja, vete. Amerikanska **SEC** bekräftade att Bitcoin inte är ett värdepapper.

I januari 2024 godkände de amerikanska myndigheterna spot-Bitcoin-ETF:er. BlackRock, Fidelity, Franklin Templeton och andra förvaltar tillsammans över **60 miljarder USD i Bitcoin-ETF:er på bara 12 månader**. Som jämförelse: guld-ETF:en (GLD) behövde 19 år för att nå samma belopp.

KAPITEL 12 · BITCOIN ÄR INTE « KRYPTO »

DATA

Bitcoin i ljuset av reglering och institutioner

Klassificering i USA

Spot-BTC-ETF:er godkända

AUM i BTC-ETF:er efter 12 mån

Guld-ETF GLD (2004)

MicroStrategy

Statsreserver

Råvara (CFTC), inte värdepapper

10 jan 2024 (11 fonder)

~ 60 mdr USD

Samma AUM på 19 år

250 000+ BTC i balansräkningen

USA, El Salvador

Källor: CFTC v. CoinFLEX, SEC Spot Bitcoin ETF Approval (2024), företagens kvartalsrapporter.

DIAGRAM 9

Egna data

Vad som återstod av forna tiders topp-10 « kryptovalutor »

VAD DIAGRAMMET VISAR

En jämförelse av topp-10-kryptovalutorna 2014, 2018, 2021 vs. 2024. Bitcoin är alltid i topp 3.

DATAKÄLLA

Historiska CoinMarketCap-ögonblicksbilder.

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 12

Bitcoin är inte « krypto »

- Bitcoin är det enda kryptoprojektet utan grundare, utan ICO, utan premine.
- Proof-of-work påtvingar verkliga ekonomiska kostnader; proof-of-stake återskapar en maktkoncentration.
- Regulatoriska klassificeringar (råvara, spot-ETF:er) bekräftar Bitcoins särart.
- Av topp-10-kryptoprojekten för 10 år sedan återstår lite i dag. Bitcoin var alltid i topp 3.

Bitcoin vs. guld — två hårda tillgångar under röntgen

Om Bitcoin har en mening måste det hålla stånd bredvid tillgången som innehaft den monetära tronen längre än alla världens stater tillsammans — guld.

Guld är den enda tidigare monetära tillgång som det är värt att jämföra Bitcoin med. De andra medierna — silver, koppar, salt, snäckor — föll ur den monetära tävlingen. Guld finns kvar i centralbankernas balansräkningar, hushåll och stater håller det som reserv, och dess marknadsvärde överstiger 15 biljoner USD.

Ett jämförelseramverk — de sex egenskaperna

Vi går igenom pengarnas sex egenskaper för båda tillgångarna. **Hållbarhet:** båda exceptionellt robusta. Guld fysiskt, Bitcoin på protokollnivå. **Portabilitet:** Bitcoin var som helst på minuter. Guld kräver fysisk transport. *Ett kvalitativt språng jämförbart med övergången från telegrammet till e-posten.*

Delbarhet: Bitcoin delas i 100 miljoner satoshi — det öppnar mikrobetalningar som guld aldrig kunde betjäna. **Knapphet:** Bitcoins är *absolut*, guldets relativ (1,5—2 % per år).

Där guld fortfarande är bättre

Guld har flera objektiva fördelar som Bitcoin ännu inte kan nå. **Meritlistan.** 5 000 år av monetär roll vs. 15 år. **Marknadsstorleken.** ~15 biljoner USD vs. ~2 biljoner. **Volatiliteten.** 10—20 % per år vs. 50—80 %. **Politisk neutralitet och statsreserver.** Centralbankerna håller över 35 000 ton guld.

KAPITEL 13 · BITCOIN VS. GULD — TVÅ HÅRDA TILLGÅNGAR UNDER RÖNTGEN

Där Bitcoin är kvalitativt annorlunda

Konfiskerbarhet. Guld beslagtogs i USA 1933. Bitcoin i egenförvaring följer en annan logik. En privat nyckel kan memoreras, delas upp, förvaras utanför landet utan fysisk transport.

Gränser. Att flytta 1 miljon USD i guld = 12 kg + försäkring. Samma värde i Bitcoin korsar gränsen på 10 minuter.

Verifierbarhet för en lekman. Bitcoin verifieras genom att helt enkelt kontrollera saldot i en öppen källkods-plånbok — utan förtroende för en tredje part.

DATA

Guld vs. Bitcoin — jämförelse 2024

Marknadsvärde	15 bn USD / 1,5–2 bn USD
Rollens historia	5 000 år / 15 år
Utbudstillväxt 2024	~ 1,8 % / 0,85 %
Tillväxt efter 2028	~ 1,8 % / 0,43 % och sjunkande
Historisk volatilitet	10–20 % / 50–80 %
Konfiskation i historien	USA 1933, Indien 1963 / Ingen

Källor: World Gold Council (Q4 2024), CoinMetrics, Federal Reserve Historical Documents.

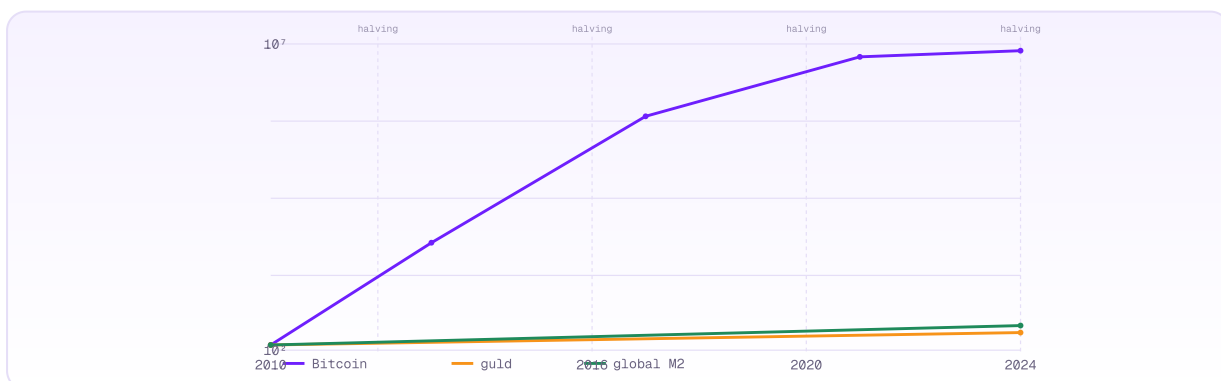
Inte rivaler, utan arvtagare

Ramverket som är mest meningsfullt för ditt eget beslut lyder så: **Bitcoin och guld är inte konkurrenter — de är två generationer av samma monetära familj.** Guld är den beprövade, långsamma, fysiska varianten. Bitcoin är den digitala, snabba, mer volatila varianten. För en investerare med tillräcklig tidshorisont är det meningsfullt att hålla båda — inte som en « antingen/eller »-vadslagning, utan som verklig diversifiering inom kategorin « hårda tillgångar ».

DIAGRAM 10

Egna data

Bitcoin vs. guld vs. global penningmängd, 2010—2024

VAD DIAGRAMMET VISAR

Tre kurvor på en logaritmisk axel, index 2010 = 100: global M2, guldpriset, Bitcoin-priset.

DATAKÄLLA

FRED, ECB, BoJ, World Gold Council, CoinMetrics.

//

Bitcoin är guld 2.0 — inte en konkurrent, utan den teknologiska efterföljaren till samma ekonomiska funktion.

Ett ramverk inspirerat av Lyn Alden · Broken Money (2023)

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 13

Bitcoin vs. guld — två hårda tillgångar under röntgen

- Bitcoin och guld fyller samma ekonomiska funktion — hårda, neutrala, opolitiska pengar.
- Guld leder i historia, marknadsstorlek, låg volatilitet och statligt godtagande.
- Bitcoin leder i portabilitet, delbarhet, motstånd mot konfiskation och programmerbarhet.
- En förnuftig strategi för långsiktiga investeraren: håll båda, välj inte mellan dem.

Sju myter du hör vid söndagslunchen

Bitcoins verkliga utmaning är inte tekniken. Det är försiktigheten som ett halvt sekel av ett system där pengar var en politisk fråga byggde i våra huvuden.

Om du börjar tala om Bitcoin med familjen eller i kontorsköket hör du en uppsättning av sju invändningar som upprepas nästan ord för ord. Alla har goda rötter — det är intuitioner som varje förnuftig människa borde ha. Samtidigt har alla sju ett sofistikerat svar som invändaren oftast aldrig har hört.

Myt 1 — « Täckt av ingenting, det är bara kod »

- Denna mening har en sann kärna — Bitcoin täcks verkligen inte av någon fysisk vara.
- **Inte heller dollarn täcks av något sedan 1971.** Dollarn täcks bara av förtroendet för USA:s regering och statens förmåga att driva in skatt.
- Bitcoin täcks av matematik, av energin som spenderats på proof-of-work och av nätverkseffekten hos miljontals användare.

Myt 2 — « Det förbrukar för mycket energi »

- Bitcoin förbrukar ~130 TWh per år — som Argentina, ~0,4 % av den globala förbrukningen.
- Det globala **banksystemet** förbrukar 260+ TWh per år. **Guldutvinning** ~240 TWh. **Julbelysning i USA** ~7 TWh.
- Över 50 % av Bitcoin-utvinningen använder förnybar eller « strandad » energi — fackelgas, geotermisk, solöverskott.

Myt 3 — « Bara kriminella använder det »

- År 2023 var den olagliga aktiviteten ~0,34 % av alla kryptotransaktioner (Chainalysis).
- FN uppskattar att 2—5 % av den globala BNP tvättas kontant. Amerikanska kontanter är enligt DEA till 80 % kopplade till olaglig aktivitet.
- **Varje Bitcoin-transaktion är offentligt spårbar.** För verkligt anonym brottslighet är kontanter ett mycket bättre verktyg.

KAPITEL 14 · SJU MYTER DU HÖR VID SÖNDAGSLUNCHEN

Myt 4 — « Det är för sent att köpa »

- Denna invändning upprepas sedan 2013 (BTC 100 \$). Sedan dess har det stigit 1 000×.
- År 2017 « för sent » vid 5 000 \$. År 2021 vid 50 000 \$. Varje nivå var i efterhand tidig.
- Bitcoins kapitalisering är fortfarande en liten procent av den totala marknaden för hårda och mjuka pengar.

Myt 5 — « Det är en bubbla / ett Ponzi-system »

- Bitcoin har på 15 år haft minst fyra cykler med nedgångar på 70—85 %. Varje gång kom det tillbaka. *Det är inte definitionen av en bubbla — det är en adoptionskurva.*
- Bitcoin **lov**ar ingen avkastning. Det har ingen promotor. Det har ingen struktur som omfördelar pengar inifrån. Det är inget Ponzi.

Myt 6 och 7 — « Staten förbjuder det » / « Något bättre kommer »

- Kina förbjöd utvinningen 2021 — hashraten återhämtade sig helt på ett år. Indien hotade, det gick aldrig igenom.
- Bitcoin har 90 %+ av marknadsandelen bland de verkliga kryptovalutorna med neutrala regler. **Pengar konvergerar mot en enda standard.**

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 14

Sju myter du hör vid söndagslunchen

- Det är inte så att Bitcoin saknar svagheter — det har dem. Det är så att de flesta populära invändningar kommer från ett missförstånd.
- Täckning, energi, brott, « för sent », bubbla, förbud, efterträdare — sju invändningar, sju databaserade svar.
- Om någon efter att ha hört svaren ändå avvisar Bitcoin är det ett legitimt val — men ett informerat, inte en reflex.

DEL TRE · KAPITEL 15–17 + BILAGOR

Det första steget *III.*

Teori är vackert. Nu till praktiken. Bokens tredje del handlar om att omsätta kunskap i verklighet — utan onödiga misstag, utan dyra experiment, utan teknikens stress.

Hur man börjar smart

Fyra principer som sparar dig mer pengar än någon teknisk färdighet.

Tre praktiska regler som erfarna investerare upprepar för den första Bitcoin-nykomlingen.

1. Köp bara det du har råd att förlora

- Bitcoin är en volatil tillgång i en tidig adoptionsfas. På 15 år gick det igenom fyra stora nedgångar på över 70 %.
- En typisk rekommendation: **1—5 %** av den totala portföljen för nybörjare.
- För stark exponering efter att ha verifierat ramverket: **5—10 %**. Mer kräver hög volatilitetstolerans.

2. DCA i stället för timing

- **Dollar Cost Averaging** — att regelbundet köpa samma belopp oavsett pris.
- När priset är lågt köper du mer. När det är högt, mindre.
- Erfarenheten visar: *DCA slog den stora majoriteten av försöken till aktiv marknadstiming.*

3. Egenförvaring, så snart det är rimligt

Efter köpet på en börs har du bitcoin på deras konto, inte ditt. En börs kan kollapsa (FTX 2022), hackas (Mt.Gox 2014) eller frysa ditt konto. **Inte dina nycklar, inte dina mynt.**

För små belopp upp till cirka 2 000 € är det en godtagbar risk att hålla på en ansedd börs. Över den tröskeln är det klokt att flytta mynten till din egen plånbok.

KAPITEL 15 · HUR MAN BÖRJAR SMART

DATA

Egenförvaring — 5 regler du aldrig får bryta

Seed (12/24 ord)	aldrig moln, foto, e-post
Skriva ner seeden	FÖR HAND på papper / metall
Hårdvaruplånbok	köp från tillverkaren, inte Amazon
Första transaktionen	litet test före ett större belopp
En begäran om din seed	ALLTID bedrägeri, utan undantag

Rekommenderade märken: Trezor, Ledger, Coldcard, BitBox, SeedSigner — alla kostar 80—200 €.

4. Ett lån mot tillgången — avancerad strategi

När du länge håller en tillgång som ökar i värde stöter du på en praktisk fråga: jag behöver likviditet, men jag vill inte sälja tillgången. I den klassiska banken används för detta ett **lombardlån**.

För Bitcoin finns det två modeller: *förvaringsplattformar* (Ledn, Unchained, Bitfinex) — räntor 10—17 % per år, LTV 30—50 %. *Decentraliserade protokoll* (AAVE, Maker, Sovryn, Lava Vault) — räntor 4—10 % per år, utan motpartsrisk.

För en nybörjare är dessa verktyg inte det första steget. Det är ett tillägg för fasen då du redan har en materiellt betydande position och vet att du inte säljer BTC på lång sikt.

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 15

Hur man börjar smart

- Positionsstorleken motsvarar din volatilitetstolerans — typiskt 1—10 % av portföljen.
- DCA slår systematiskt försöken till marknadstiming.
- Egenförvaring så snart positionen överstiger ~2 000 €.
- Ett lån mot BTC är ett verktyg för avancerade faser — inte det första steget.

Invity som vägvisare

Detta kapitel presenterar verktygen vi bygger på Invity. Det är ingen reklam — det är en sammanfattning av vilka steg du har till ditt förfogande.

Invity grundades 2018 som en oberoende jämförelseplattform. **Vi är ingen börs och ingen växlare.** Vi erbjuder ingen egen « token », ger inga investeringsråd, förvaltar inte dina pengar. Vår uppgift är att du inte går in på marknaden med fickformatsokunnighet — att du ser jämförbara alternativ, förstår skillnaderna och beslutar på faktagrund.

Börsjämföraren

Den vanligaste startuppgiften: var man köper sin första bitcoin i euro eller kronor. Invity integrerar dussintals europeiska och globala börser. För varje transaktion visar den inte bara spotpriset, utan den **totala kostnaden inklusive dolda spreadar**, SEPA-/kortavgifter och minimivolymer.

Den typiska besparade avgiften mellan den billigaste och dyraste börserna på ett köp på 400 € är 1—3 %. Vid en månadsvis DCA på 200 € under fem år blir det 120—360 € — mer än vad en hårdvaruplån bok kostar.

DCA-kalkylatorn

Ett nyckelverktyg för beslutet att börja. DCA-kalkylatorn låter dig mata in hur mycket du skulle investera per månad och från vilket datum — och visar vilken position du skulle ha i dag och vad den reala avkastningen är.

En sparplan — automatiserad DCA

För dem som vill göra DCA systematiskt finns en sparplan: du lägger en engångsorder, betalningen dras regelbundet, bitcoin köps automatiskt och skickas helst till din plånbok. **Det avlägsnar beslutströttheten** och systemet sköter disciplinen åt dig.

KAPITEL 16 · INVITY SOM VÄGVISARE

DATA

DCA-scenarier — illustrativa beräkningar

80 €/mån från 1/2020	5 000 € → ~ 17 000 € (× 3,4)
200 €/mån från 1/2017	19 000 € → ~ 100 000 €
400 €/mån från 1/2023	12 000 € → ~ 27 000 €

Kalkylatorn beräknar de aktuella värdena med livepriser. Tidigare resultat garanterar inte framtiden.

Vad Invity inte erbjuder

Vi är en oberoende jämförare, ingen mäklare. Vi säljer dig inte aktivt någon finansiell produkt. **Vi har inga provisioner på om du köper mer eller säljer tidigare.** Vårt affärsintresse är att du använder plattformen på lång sikt — vilket betyder att du måste vara nöjd med det du hittar hos oss.

Vi erbjuder ingen förvaring (custody). Vi håller inga kundinsättningar på våra konton. Det är med *avsikt*: vi vill inte vara ännu ett Celsius, FTX eller BlockFi. Mynten du köper via Invity finns antingen hos en partnerbörs (kort), eller — helst — i din plånbok.

Transparens och neutralitet är vårt centrala USP. Om de en dag upphör att gälla upphör vi att ha en mening.

Invity.io-teamet

— NYCKELINSIKT · KAPITEL 16

Invity som vägvisare

- Invity = en jämförelseplattform, ingen börs och ingen förvaring.
- Börsjämförare + DCA-kalkylator + sparplan = tre verktyg med vilka du sänker både kostnader och känslor.
- Transparens och neutralitet är vårt centrala USP.

Vad man ska läsa och följa härnäst

Denna bok gav dig en strukturerad introduktion. Vill du gå djupare finns här en lista över källor som Invity-teamet använder personligen.

En lista över källor — böcker, essäer, poddar och datatjänster — ordnad efter instegströskel. Börja med det som passar dig.

Böcker — för att börja

- **Lyn Alden:** *Broken Money* (2023) — den bästa boken om pengars historia och framtid. Neutral ton, rik data.
- **Saifedean Ammous:** *The Bitcoin Standard* (2018) — en klassiker. Österrikisk ekonomi + Bitcoin.
- **Dominik Stroukal, Jan Skalicky:** *Bitcoin — framtidens pengar* (2015) — en tjeckisk klassiker, läsbar, fortfarande relevant.
- **Parker Lewis:** *Gradually, Then Suddenly* (2023) — essäer. Den mest övertygande skeptiker-blivit-troende-texten.

Essäer — snabb läsning

- **Lyn Alden:** « *The Fraying of the US Global Currency Reserve System* »
- **Lyn Alden:** « *Fiscal Dominance* »
- **Parker Lewis:** serien « *Gradually, Then Suddenly* » (20+ artiklar på Unchained-bloggen).
- **Hal Finney:** de första e-posten från 2009 — ett historiskt dokument.

Poddar

- **What Bitcoin Did** (Peter McCormack)
- **The Investor's Podcast / BTC Fundamentals** (Preston Pysh)
- **Bitcoin Audible** (Guy Swann) — inlästa nyckelessäer
- **The Bitcoin Standard Podcast** (Saifedean Ammous)

KAPITEL 17 · VAD MAN SKA LÄSA OCH FÖLJA HÄRNÄST

Data och diagram

- **mempool.space** — nätverkets tillstånd i realtid, avgifter, block.
- **Glassnode** — on-chain-analys (basversion gratis).
- **CoinMetrics** — historisk data för forskning.
- **FRED** — M2, Fed-balansen, räntor.

Avslutningsvis

Att förstå pengar 2026 är mer än en färdighet — det är en **överlevnadsstrategi**. Generationen som förstod det vann i varje historisk epok. Generationen som inte förstod det blev passivt fattigare.

Denna bok ger dig ingen investeringsrekommendation, ersätter ingen finansiell rådgivare och lovar inga mirakelvinster. Den ger dig ett ramverk där du kan bilda din egen åsikt. Ditt beslut är ditt — men nu fattar du det med information som den stora majoriteten av människorna omkring dig inte har.

Tack för att du läste ända hit.

Invity.io-teamet

BILAGA A

Ordlista

Grundbegrepp för att hitta rätt i boken och i källorna som följer.

Bitcoin (stort B)	nätverket, protokollet, mjukvaran.
bitcoin (litet b) / BTC	tillgångens enhet på Bitcoin-nätverket. 1 BTC = 100 000 000 satoshi.
Satoshi (sat)	bitcoins minsta enhet, uppkallad efter skaparen.
Blockkedja	en liggare bildad av en följd av block, vart och ett kryptografiskt länkat till det föregående.
Hash	ett matematiskt fingeravtryck, en enkelriktad funktion. Används för att « signera » block.
Proof-of-work (PoW)	konsensus där en miner lägger ner beräkningsarbete. Bitcoin använder PoW.
Proof-of-stake (PoS)	konsensus där fler tokens betyder mer att säga till om. Ethereum och de flesta altcoins.
Utvinning (mining)	processen där specialiserade datorer tävlar om att sätta samman nästa block.
Halving	en halvering av blockbelöningen, vart 4:e år.
Plånbok (wallet)	mjukvara eller hårdvara som hanterar dina privata nycklar.
Privat nyckel	ett hemligt tal som kontrollerar bitcoin på en adress.
Seed / återställningsfras	12 eller 24 ord som kan återställa en plånbok.
Hot wallet	en plånbok ansluten till internet (en mobilapp, Wallet of Satoshi).
Cold wallet	en offline-plånbok (en hårdvaruplånbok, pappersplånbok).
Egenförvaring	ett tillstånd där du själv håller din privata nyckel, inte en tredje part.
Förvaring (custody)	en tredje part (en börs, en bank) håller nycklarna åt dig.

BILAGA A · 2

Ordlista — del 2

UTXO

Unspent Transaction Output, sättet på vilket Bitcoin registrerar saldon.

Lightning Network

ett andra lager ovanpå Bitcoin för snabba och billiga betalningar.

Nod

en dator som bevarar en fullständig kopia av blockkedjan och verifierar transaktioner.

KYC

Know Your Customer — en börs skyldighet att verifiera kundens identitet.

AML

Anti-Money Laundering — åtgärder mot penningtvätt.

DCA

Dollar Cost Averaging — strategin att regelbundet köpa samma belopp.

ATH

All-Time High — ett historiskt maxpris.

FOMO

Fear of Missing Out — rädslan att missa en möjlighet, som leder till impulsköp på toppen.

FUD

Fear, Uncertainty, Doubt — rädslorframkallande desinformation, typiskt före en nedgång.

Fiat

valuta som av en stat förklarats vara lagligt betalningsmedel (USD, EUR, CZK).

M2 / M3

monetära aggregat. Summan av pengar i ekonomin inklusive insättningar.

QE

Quantitative Easing — penningtryckning av en centralbank via köp av tillgångar.

CBDC

Central Bank Digital Currency — en centralbanks digitala valuta.

Stablecoin

en kryptotoken knuten till värdet av en fiatvaluta (USDT, USDC).

Altcoin

en kryptovaluta annan än Bitcoin.

BILAGA B

FAQ — vanliga frågor

De nio frågor vi får oftast.

Är Bitcoin lagligt i EU?

Ja. Bitcoin är fullt lagligt. Börs- och förmedlingsverksamhet står under tillsyn (sedan 2025 inom ramen för den europeiska MiCA-förordningen).

Hur beskattas BTC?

Skattereglerna skiljer sig åt mellan länder. I många jurisdiktioner gäller en innehavsperiod eller en årlig tröskel. Rådgör med gällande lag eller en skatterådgivare. Detta är inget skatteråd.

Vad händer om jag förlorar min seed?

Om du förlorar seeden och även åtkomsten till hårdvaruplån-boken är dina bitcoin oåterkalleligen förlorade. Ingen kan återställa dem. **Därför är en säker säkerhetskopia av seeden avgörande.**

Och om jag tvingas överföra BTC?

För större belopp finns strategier: multi-sig (flera signaturer), time-lock (transaktion efter en fördröjning), decoy wallets. För nybörjare räcker det att inte basunera ut att man har BTC.

Vad är Lightning Network?

Ett andra lager ovanpå Bitcoin som möjliggör omedelbara och nästan gratis mikrobetalningar. Appar: Phoenix, Breez, Wallet of Satoshi.

Kan en stat förbjuda Bitcoin?

Tekniskt mycket svårt. I praktiken är vissa stater mer benägna (Kina, Nigeria). I EU är trenden den motsatta: Bitcoin erkänt som råvara, MiCA-reglering.

Vad är skillnaden mellan Bitcoin och Ethereum?

Bitcoin är framför allt pengar — den bästa värdebevararen och ett neutralt betalningsmedel. Ethereum är en plattform för programmerbara kontrakt — tokenisering, DeFi, NFT.

Vad är en Bitcoin-ETF?

En fond vars andelar handlas på börsen och täcks av verkliga BTC. **Fördel:** enkelhet. **Nackdel:** en årlig avgift + ett pappersanspråk, inte BTC.

Och stablecoins?

Kryptotokens knutna till dollarn. De löser volatiliteten men ärver alla dollarns problem. Ett bra verktyg för kortsiktig likviditet, inte för långsiktig värdebevaring.

BILAGA C

Checklista för första köpet

Gå igenom denna checklista innan du skickar de första pengarna för att köpa bitcoin. Skriv ut, bocka av — eller använd den i Invity-appen.

01 FÖRE KÖPET

- 01 Jag har fastställt min **positionsstorlek**: ____ % av mina totala finansiella tillgångar.
- 02 Beloppet är ett jag har råd att förlora utan att det påverkar hushållet.
- 03 Jag har valt en strategi: engångsbelopp / **månadsvis DCA** / en kombination.
- 04 Jag har jämfört minst 3 börser i Invitys jämförare. Jag valde: _____.
- 05 Jag har kontrollerat skattekonsekvenserna i gällande lag eller med en skatterådgivare.

02 VID FÖRSTA KÖPET

- 06 Jag öppnade ett konto och klarade **KYC-verifieringen**.
- 07 Jag skickade ett litet testbelopp (t.ex. 20 €) och bekräftade att överföringen fungerar.
- 08 Jag gjorde det första riktiga köpet. Resultat ____ BTC för ____ €.

03 EGENFÖRVARING · OM JAG HAR MER ÄN ~ 2 000 €

- 09 Jag beställde en **hårdvaru-plånbok direkt från tillverkaren** (Trezor, Ledger, Coldcard, BitBox). INTE från Amazon.
- 10 Jag skrev ner seeden **FÖR HAND** på två pappersark / metallplattor.
- 11 Jag laddade **INTE** upp seeden i molnet, fotograferade den inte, mejlade den inte.
- 12 Jag testade återställningen: plånboksåterställning, återställ från seed, bekräftade att det fungerar.

TACK FÖR ATT DU LÄSTE ÄNDA HIT

Nu *vet* du det som den stora majoriteten av människorna omkring *dig* inte vet.

Att förstå pengar 2026 är mer än en färdighet — det är en överlevnadsstrategi. Denna bok ger dig ingen investeringsrekommendation. Den ger dig ett ramverk där du kan bilda din egen åsikt — och ta det första steget.

LADDA NER APPEN

Invity

App Store · Google Play
EU + Island, Norge, Schweiz

FORTSÄTT PÅ WEBBEN

invity.io/academy

DCA-kalkylator · börsjämförare · sparplan ·
Invity Beacon-bloggen